

NHAZI MMỌNWỤ N'EDA, IGBO

Chima Uzoma Okpo

Ngalaba Amụmamụ Igbo, Afrika na Nzikọrita Ozi
Mahadum Steeti Kọleeji Edukeshọn, Ikwo.
chimuzoma463@gmail.com +2348067310073,

Egbeta Chidinma Alice

Nnamdi Azikiwe University Secondary School, Akwa.
egbedinma@gmail.com +2348036406615.

Linus Ositadinma Okereke

Department of Linguistics Communication Studies/Igbo
Abia State University Uturu

Ụmịedemede

Nchọcha a lebara anya na nhazi Mmọnwụ n'Eda' Igbo. Onye nchọcha rụturu aka site n'ikowa na ọ bụ otu n'ime abamaba e nwere n'ala Igbo. Ọ bụkwa abamaba nnabata ụmụ okorobia tozuru oke na-eme. Mbunuche nchọcha a bụ ichọputa usoro nhazi Mmọnwụ Eda Igbo nke gụnyere ekike Mmọnwụ, Ihu Mmọnwụ, Mmọnwụ na agbara Egbela Eda. Egbela na nnabata ndị ọhụrụ na Mmọnwụ, ibi isi ugwu, ọrụ Egbela na Mmọnwụ, ikike Egbela na Mmọnwụ, nsọ Egbela na Mmọnwụ, ọrụ Mmọnwụ bara Eda na ọghom Mmọnwụ. Onye nchọcha ji igba ajuju ọnu na nọrọlere mere ngwa nchọcha ya. Onye nchọcha ji atụtụ mmekọrịta mmadụ na ibe nke Lev. Vygosky hiwere n'afọ 1978. Onye nchọcha ji usoro nkowa tlee ihe ndị a chọputara. A chọputara na Mmọnwụ Eda Igbo na-ewere ọndu n'ọnwá iri kwa afọ ọ bụla. A chọputara uru Mmọnwụ baara ndị Eda, nke gụnyere, ọ na-eme ka obodo

na-ekpo oku, e ji ya akwanyere ndi nwuru anwu ugwu. A choputara oghom di na ya, A choputara na tupu a huta nwoke o bula di ka onye tozuru oke, o ga-esonyeriri abamaba Mmonwu na ekpemekpe Egbela Eda, Onye nchocha turu aro ka nwoke Eda, Igbo na - eme emume abamaba Mmonwu kwa afọ o bula, iji kwalite omenaala, Odinaala, na odibendi ha. Onye nchocha tukwara aro ka ndi Eda, lebagharĩa anya na nhazi Mmonwu Eda, iji choputa uzọ ha ga-esi mee ka o ghara ichipu ma o bu laa ka nayi.

Nkọwa okpurukpu okwu: Mmonwu, Eda, Omenaala, Odinaala, odibendi.

Abstract

This study examines various Masqurades in Eda, Igbo initiation, traditional festivals and Religion. The purpose of the study is to have in-depth knowledge of the various processes of Masqurades, roles, benefits, and disadvantages and their significance in Eda culture and Religion. The researcher used a descriptive method to analyze the findings. It was found that the Eda, Igbo, this festival takes place in the first month of every year. The study adopts the theoretical frame work of social cultural theory of (SCT) an interpersonal level theory developed by Lev.Vygosky that emphasizes the dynamic interpretation of culture. The study reviewed various Masqurades in Eda that is followed all year round by the traditional calenda of chief priest. The researcher verified that every male child in Eda culture to be acknowledged as full-fledged man must be initiated into traditional festival and Religion. It is recommended that initiation into

traditional festival and Religion of Eda should live up to the expectations of the society, and to find ways to prevent it from being removed or lost since its benefits are useful to the society.

Key words: Culture, Masquerade, Tradition, Religion, Initiation

Mkpòlite

Agbụrụ ọ bụla n'ụwa niile nwere usoro ha haziri ahazi ha ji ebi ndụ ha. Ọ bụrụ na e nweghi usoro a a haziri, ndi ji ebi ndụ ha, ụwa niile gaara ejuputa n'ogbaaghara, n'ihia na onye ọ bụla ga na-eme otu masiri ya. Ọ bụ usoro a, a haziri ahazi na-enye aka ime ka obibi ndụ na mmekọrịta mmadụ na ibe ya bụrụ ihe kwere omume, ya mere a si ka onye ọ bụla biwe otu masiri ya, ụwa niile gaara anọ n'ogbaaghara. Ođinaala bụ mkpokọta usoro niile agbụrụ hiwere maka obibi ndụ ha nke na-agbaziri ha ụzọ di mma ma ọ bụ di njọ ha ga-esi bie ndụ ha. Di ka Mba, (2018) siri kowaa ya, ọ bụ nchikọta mmemme agbụrụ nke ọha obodo kwenyere na ya, na-eme ma na-akuziri ya umu ha site n'ikuziri ogbo ọ bụla biara, ihe obodo kwenyere na ya, na-enyefe Ođinaala site n'ogbo ruo n'ogbo. Nkuzi di otu a nwere ike ibu site n'iko akuko ndi ozo gasi ma ọ bukwanu site na nlere na nsonye na mmemme ndi obodo na-eme, ka a na-eme nke a, ndi mmadụ na-amuta ihe na-itinyekwa ya n'omume. Ođinaala bụ emereme nfunaala ma ọ bụ mpunaala, ya bụ ihe ndi ahụ dibuadi tupu obodo amalite, N'uche nke Anozie (2003) Ođinaala bụ ihe ndi ahụ niile puru epu n'ala nke na-adighi n'obodo niile di n'ala Igbo. Ođinaala adila adi tupu ndi nwe ya amuta nke ha na-agbakwunyere ya, Ođinaala bụ ihe di okputorokpu, ọ bụ

Ọdinaala ka Omenaala gbadoro ụkwu dika, ikwa ozu, Igu nwa aha, ilu nwaanyi, iri ekpe, mana ụzọ ha si emepụta ihe ndi a ka a na-akpo Omenaala. Ọdinaala na adigide site n'aka fere n'aka, o naghị anwu anwu, omenaala nwere ike nwuo mana ọdinaala anaghị anwu, ọdibendi bu ihe ndi ahụ di n'otu obodo na-adighi n'obodo ozo. N'echiche nke Anozie (2003), ọdibendi bu ihe ndi ahụ niile e jiri mara obodo na-adighi n'obodo ndi ozo, nke bu e kwuo maka echiche onye o bula, a gaa n'obodo na-eme ya. A bia n'ala Igbo, o bu ndi oka, ka a mara maka ikpu uzu, o zughi ala Igbo niile onu, ya bu ikpu uzu bu ọdibendi oka, n'ihia na o zughi ala Igbo niile onu. Okpukperechi Egbela ka e ji mara ndi Eda, Igbo, o bu ọdibendi ha, n'ihia na o zughi Igbo niile onu. Omenaala bu usoro obodo kwekoritara iji bie ndu ha, nke gunyere okpukperechi ha, ikwa nka ha, akparamaagwa ha, okwukwe ha; aka oru ha, akunauba ha na emume ndi ozo di n'obodo ha. Omenaala bukwa nkwekorita ndi obodo nke gbadoro ụkwu etu ha si ebi ndu. Ogbalu, (1987) kowara omenaala dika nchikota ihe niile mmadu mutara n'obodo ya nke na-achi agwa ha; omume ha, nkwenye na okwukwe ha. N'aka nke Okorie, (2009) Omenaala bu mkpuru okwu ato e jikotara n'udi ahiriokwu mebere okwu a bu Omenaala, nke a putara omume a na-eme n'ala. Omume ndi a gunyere asusu ndi na-asu, ekpemeekpe ha na-ekpe, ụzọ ha si huta uwa, usoro ochichi ha na-agbaso, ụzọ ha si azulite umu ha, udi ekele na nsopuru di obodo, ihe obodo na-aso nsọ, nakwa ihe obodo na enwe mmasi na ha. Sibani, (2018) mere ka amata na enwere udi Omenaala abuo; ha bu Omenaala ndi a na-ahu anya na ndi a naghị ahụ anya. Omenaala ndi a naghị ahụ anya bu ihe a turu atu, nkanuzu ngwa oru, ebe a na-emeputa ngwa oru. Abakere, (2009) kowara si na

Omenaala bụ usoro obibi ndụ a haziri ahazi nke ndi mmadu na-amuta n'udi akparamagwa a chorọ n'obodo. Udi akparamagwa a gunyere; nkwenye, agumaagu, atumaatuche, okpukpere chi na ekereuche ndi mmadu bi n'ime obodo ahụ. Nkwa a meturu aka n'usoro iwu nke e ji echekwa ngwongwo ndi a na-enweta na agburu obodo ahụ. O gakwara n'ihu ikwa na Omenaala metutara ihe nketa niile, mmuta niile, nkwenye, aka oru mmadu na odibendi nke obodo jiri biri. na nkwado nkwa a. Igbokwe na Ezeji (2015), kwuru si; Ndi Igbo nwere otutu Omenaala bukwara ihe na-abara ha otutu uru na ndu ha, mana o di mmute na ufodu omenaala ndi a na-anwuzi anwu ugbo a, n'ihi e jighi ha kporo mkpa, nledaanya, okpukperechi ororo oruru nakwa oke nhiwe isi na ndabere n'Omenaala ndi ofesi.

Ntuleghari Agumagu

N'ebe a, a tulegenhariri ihe ndi e dere ede banyere isiokwu a,iji mee ka o doo anya ma dikwa mfe nghota, anyi ga-ekewa ya uzo ato ndi a; nke echemeche, atutu, na ihe ederela gbasara isiokwu a.

Usoro echemeche

N'ebe a, e nyere nkwa miri emi banyere isiokwu a, isiokwu ufodu di nnukwu mkpa maka nchocha a, mkpuru okwu ndi a, gunyere; Omenaala, Odinaala, odibendi na Mmonwu.

Omenaala

Onebunne ,(2019) kwara Omenaala dika usoro di iche iche e si eme ihe di iche iche. Nke a putara na obodo o bua nwere uzo puru iche ha si eme ihe nke obodo ozo

anaghị agbaso. Nke a gunyere ihe ọhuru na-abatagasi n'usoro obibi ndu ndi mmadu site n'obodo ozo. o doro anya na e nweela ndi sitere n'agburu ozo bata na nke Igbo n'ihia mmekorita n'uzo di iche iche umuaka na-ele ha, ha na-amuru ha. Ugbor na Onyegiri (2025) hutara Omenaala di ka ihena-eziputa ka ndi si eme ihe ,tinyere nkwenye.N'iga n'ihu ,Oguejiofor,Ezeoliaku na llorah (2015) kwuru na Omenaala putara etu ndi si eme ,etu ha si eke ekike ,ihe ha na –eri ,udi abu ha na abu ,omume ha na agwa ha,tinyere asusu ha,Omenaala na emetuta nkwenye,ekpemekpe e ha na-eri na ihe ha na-aso nso.Na nkowa Onubunne (2024), Omenaala putara omenammadu ya bu omume mmadu .O gara n'ihu kwuo na Omenaala megidere omenaelu,n'ihia na Omenaala na-emetutakari Ala. Onebunne na Ezeako (2024) kwenyere na Omenaala di nnukwu mkpa n'igosiputa njirimara mmadu nakwa agamniihu obodo.Nchocha hutara Omenaala dika uzo a haziri ahazi agburu ma o bu obodo si ebi ndu iji kwanyere ala ugwu ma mee ka obi di ndi ichie mma, o bu ya mere “Mmonwu ndi Eda, Igbo na ahazi akaparamaagwa ndi Eda, Igbo, karisia n'ebe umu okorobia na-etolite etolite no, ime ka ha bie ndu n'uzo obodo Eda, Igbo nabatara

Odinaala

Odinaala bu mmemme nke otu o bua na-eme, ma o bu uzo di iche iche otu si eme ihe nke barala ha n'umi okpukpu, ma o bu maalara ha ahụ kemgbe uwa bidoro. Nke a na-egosi na o buru na a bia n'ala Igbo, o gaghi abu nke Igbo niile nabatara ma na-eme ya, kama o dabara ha iji maatu. Alimdi na nwunye bu omenaala zuru Igbo niile onu. Ihu nwaanyi bukwa Odinaala diri otu ma o bu agburu o bua, n'ihia na usoro emume ha di iche iche nye agburu

ma ọ bụ otu ọ bụla bụ nke ha nabatara ma bụrụ nke ha kwenyere na ya. Ụfọdụ mpaghara ala Igbo na-ama nnukwu ego n'isi nwaanyi, ebe ụfọdụ anaghị ama ya, dịka o siri metụta ndị Owere na Steeti Imo, na Nsuka na Steeti Enugwu. Steeti abụọ ndị a nọ n'ala Igbo mana usoro alụmdi na nwunye dị iche iche. Nke a wee bụrụ Ọdinaala. Obodo Eda, Igbo nwere Ọdinaala ha. Otu n'ime ha bụ na ha na-eji nira iri atọ akwụ ụgwọ isi nwaanyi. Ọ masị di onye ahụ ka ọ bụrụ Dangote, ndị ọgọ ya agaghị anafe nke ahụ. Nke a wee bụrụ Ọdinaala ndị Eda, Igbo. N'ala Igbo, ọ bụ nna na ụmụna na-akwado alụmdi na nwunye tupu o nwee isi. Ili onye nwurụ anwụ bụ omenaala zuru Igbo ọnụ, mana usoro ili ozu ndị a dị iche iche nye otu ọ bụla dị iche, nke mere o ji bụrụ Ọdinala. Na mpaghara Abakaliki, ọ kachasi mgbe onye ejighi ehi lie ma ọ bụ kwa nna ya, e nweghi ike taa ehi ebe ọzọ na mmemme ili ozu. Nke a bụ nkwenye ha kwenyere na ya Iru mgbede bụ omenaala e ji akwadebe nwaanyi ruru ogo ilu di. A hụ na ahụ amawala ya mma, nne na nna ya ga-abia kwadebe ọnọdu nwaanyi ahụ ga-anọ tupu ọ laa n'ulo di ya. Ọ bụrụ na nwa agboghọ nwere nwoke ọ na-adabara ya n'ibu di na nwunye, nwoke ahụ ga-esokwa n'ime nkwaadebe ọnọdu ahụ. N'ebe ụfọdụ, a na-eji iru mgbede akwadebe nwoke maka ilu nwunye. Ndị obodo Eda, Igbo na-akpọ ya Ori Eyihiya Iru mgbede ezughi Igbo niile ọnụ. Ebe a maara ihe banyere iru mgbede bụ Ọka, Owere, Ọlụ, Abiriba, Ọhazara, Abakaliki, na obodo Eda, Igbo. Ụfọdụ ebe ndị a akpogasiri aha nwere aha nke ha na-akpọ iru mgbede, Onicha na Ọka na-akpọ ya Iru Mgbede, Ọhazara na Abakaliki na-akpọ ya Ikwe Ezi, Abiriba na-akpọ ya ino Nzuzu, ebe ndị Eda, Igbo na-akpọ ya Ori Eyihiya. A bịa n'igọ na iwa oji, oji bụ mkpuru osisi na-

amiputa n'osisi a na-akpo oji. O nweghi ezigbo uto dika mkpuru osisi ndi ozo. O bu eziokwu na ndi Yoruba na-ata oji, Hausa na-atakwa oji, mana Igbo na-ago oji ma na-eji ya eme omenaala. Igbo oji n'ala Igbo di iche iche. N'obodo ufodu dika akuku Onicha, Nnewi, Njikoka, o bu onye bukariri okenye na-awa oji. N'obodo ufodu dika Ngwa, o bu onye bukariri nwa nta na-awa oji. Echiche banyere nke a bu na nwa nta ebughi ihe ojoo o bua n'obi. N'Eda, Igbo, o bu onye okenye na-awa oji. Ozo kwa, e nwere ndi bu umu dibia, nke a aburu Odinaala ha. O nwekwara ndi agwu di n'ala ha, Ufodu ka afa di n'ala ha. Ihe ndi a niile bu ihe obodo ahụ kwenyere na ya, ha ji ebi ndu. A bia n'echichi, e nwere di na-echi nwoke ozo, nwekwara ndi na-echi nwaanyi ozo. Nke a bukwara Odinala. A bia na Mmonwu, udi Mmonwu ndi na-eti na otu ha si eti ya di iche iche. Ihe kacha mkpa na Odinaala ndi a bu na ha niile bu ihe a na-eme n'ala Igbo.

Odibendi

Odibendi bu ihe e ji amata obodo, agburu, ma o bu mmadu. O bu nchikota ihe niile e ji mara otu obodo ma o bu agburu iche na nke ndi ozo. Dika omenaala, odibendi bu ihe e si ebi ndu, ihe e ji ekele chi, uzo e si ewere ihe, na ukpuru omume e si eso ndu. Odibendi bukwara ihe e ji akowa onye ma o bu obodo dika ihe puru iche, nke na-ekwuputa otu ha si ebi ndu. Dika Anozie, (2003) siri kwuo, "Odibendi bu ihe ndi mmadu ji ama obodo ha, nke na-apughi ihu n'obodo ndi ozo." N'uzo ozo, a ga-asị na odibendi bu ihe e ji mara obodo n'uzo puru iche. Dika omumaatu, a na-akpo ndi Oka "ndi uzu," n'ihia na ha bu ndi maara ikpu ihe. Nke a bu odibendi nke Oka, n'ihia na o bughia obodo Igbo niile nwere nke a. Ndi Eda, Igbo

nwekwara ọdịbendị ha, dika Okpukperechi Egbela, nke bu ihe a na-eme n'ebe ahụ dika ihe a puru isi mata obodo ahụ. O bughị obodo Igbo niile na-eme nke ahụ, ya mere, o bu ihe puru iche nye ha. N'ihi ya, ọdịbendị bu ihe na-egosi mmadụ, agburu, ma o bu obodo ụzọ ha si ebi ndụ, kwenyere, ma burukwa ihe na-ekpughe njirimara ha.

Mmọnwụ

Nwabueze (2003) kowara Mmọnwụ di ka ngalaba ejije Igbo na-egosi ndi nkiri emereme ejije digasi iche iche n'ama obodo. Nnukwu Mmọnwụ di iche iche dika Akwunheenyi, Ijele, na Agboghọ Mmọnwụ anaghị apia mmadụ ụtari, kama ha na-eziputa ihe nkiri di mma. Ha na-eji ejiji n'ụdi egwu ma na-agbakwa ya. Egwu a na-abu ndi Mmọnwụ ozo na-aku ya ma o bu buru mmadụ nkiti. Mmọnwụ ndi di otu a na-aputa kwa afo, karisia mgbe a na-eme emume Mmọnwụ. A na-ahuta emereme Mmọnwụ dika ejije n'ihi ihe ndi a, ha na-enwe ubochi, oge, na ebe ha na-anọ eziputa emereme ha, dika etu ndi omee ejije si eziputa emereme ha n'ulo nkwago ma o bu ebe obodo weputara maka ya. Ha nwekwara ulo nkwago ha na ebe o Mmọnwụ na-a na-akpo 'Odo'. Mmọnwụ n'uju ya nwere ihe na-ejije, na-akuzikwa amamiihe. Nne Mmọnwụ na-egosi afo mmadụ gbara, ebe Agboghọ Mmọnwụ na-egosi anwunsi agboghọ na-eme ma di na-abia ya. Umụ nwoke nta na-egosi ike ntorobia na etu nna si edokwa ezinaulo ya iji gbochie ndi ezi ile ndi nwunye anya. Okodo, (2012) gosiri na Mmọnwụ ndi Igbo abughị Mmọnwụ nkiti. Ugonna, (1981) kwuru na ejije Mmọnwụ ndi Igbo na-egosi etu Omenaala ejije Afirika n'onwe ya si buru ihe gbasara nke oma ma nwee mmepe putara ihe. Etu o bula e si tlee Mmọnwụ a ga-ahutariri ihe mere ya ejije. Ndi Igbo

ji ya eme ka omenaala na nkwenye ha kwudosie ike ma gbasaa site n'aka fere n'aka. E nwekwara Mmọnwụ ndi na-agba naanị n'abalị nke a kpọrọ 'Mmọnwụ Abalị', dika o di n'ejije ugbo a, n'ihia na e nwere ejije ugbo a ndi e mere ka a na-ele ya naanị n'abalị.

Atụtụ

E nwere atụtụ di iche iche e nwere ike iji mee nchọcha a, n'ihia banyere nhazi Mmọnwụ n'Eda Igbo, atụtụ kacha dabaa adaba maka nchọcha a bu atụtụ mmekọrịta mmadụ na ibe ya site n'omumụ Omenaala obodo, onye tụtụtara ya bu Lev. Vygotsky. Vygotsky (1978) kọwara si na omenaala na-enyere umuaka aka n'ebe mmuta di, o na-amubawanye onodu ha mgbe ha di afọ abuo ma o bu karia. O kọwara si na mbido nke arọ ndu a gunyere; inye ha oge, akonuche, echiche na uburu. Site n'inwe mmekọrịta toro ato n'ebe ndi ozọ no ga-enyere ha aka ikwalite ihe a na-akpo "ogogo uburu" O kọwara si na omenaala o bua n'enwe ngwa oru e ji akwalite uburu ha; nke ga-enyere ha aka iche echiche miri emi inye ha ohere inwe mkpebi nke onwe ha. O kọwara si na mwulite uburu umuaka na eso agburu ha, ya mere omenaala n'enyere umuaka aka iwulite uburu ga-enyere ha aka ime mkpebi siri ike. O kọwara si na obodo na-emepe site otu omenaala ha si di. Vygotsky (1978) kọwara si, oru omumụ kemmetuta bu otu n'ime ngwa mkpebi nke onwe ha n'ebe omenaala di iche iche di, maka obodo o bua nwere usoro di iche iche ha si ewube omenaala ha. Vygotsky (1978) kwenyere na umuaka n'ejikari oke ajuju amuta ihe omumụ karisia n'ebe omenaala Igbo di, o kwuru si na mmekotita mmadu n'ibe ya di na aka adi ire n'ebe umuaka no, ka umuaka n'enwe mmekotita toro ato n'ebe ibe ha no, ka amamihe ha na-etọ.

Ọ kwurū si na mmekọrịta ụmụaka n'ebe ibe ha nọ, n'eme ka ụbụrụ ha na agho nkọ karịsịa mgbe onye nkuzi ji akorọ ngwa ndi kwesiri ekwesị kuzirere ha ihe ma nyekwa ha ntuzi aka kwesiri ekwesị. Schaffer (1996) nyere ihe omumaatu, otu, otu nwagboghọ si jiri aka ya mee ihe, omumu omenaala, o meghe ya nke oma, n'ih i enweghi onye mgbazi, ma mgbe nna ya nyere ya mgbazi otu o gae si mee ya, o mere ya nke oma ma burukwa ihe nlereanya nye ndi ozo. Vygotsky's (1978) kwaputara uzo ihe abuo na-enyere mmuta aka; nke mbu bu mmadu iji aka ya meputa ihe, na ino n'etiti ndi o doro anya. Ogho m di na ya, bu o nwere ike buru onye nkuzi ma o bu onye okenye ga-agbaziri ya. O kwenyesiri ike na mmekorita mmadu na ibe ya na-ewulite omumu umuaka na omenaala.

Ntule

Otutu ndi nchocha emeela nchocha di ich e ich n'Omenaala, Odinaala, odibendi, na Mmonwu, Nchocha e merela n'isiokwu a bu ndi a, Adebari (2012), Abudkari (1996), Akubor (2012), Akintayo (2008), Atugbe(2011).

Adebari (2012) Mere nchocha maka Mmonwu Afirika na oru ha na aruru obodo. Mbunuche nchocha a bu ichoputa mkpa Mmonwu bara ndi Afirika n'ebe nchekwa na ochichi ndi uka na okpukperechi ndi Islam di. E ji igba ajuju onu nweta njiatule e ji mee nchocha ya. Nchoputa nchocha a gosiri na Mmonwu Afirika bara oke uru na nchekwa na ochichi obodo. Nchocha a yitere nchocha nke ugbo a, n'ih i na ha abuo lebachara anya n'uru Mmonwu baara ndi Afirika mana ndiche ha bu na nchocha nke ugbo a na-achocha banyere Mmonwu n'Eda Igbo.

Abdukadi, (1996) mere nchọcha banyere ọ̀nọ̀dụ̀ Mmọ̀nwụ̀ n'Omenaala Igbo. Mbunuche nchọcha a bụ ịchọputa ụzọ dị iche iche omenaala si eme ka mmekọrịta mmadụ na ibe ya sie ike site akara ngwa ha. E ji igba ajuju ọ̀nọ̀ nweta njiatule e ji mee nchọcha ya. Nchọputa nchọcha a gosiri na mmọ̀ ndị nna nna ha na-echedekwa ndị dị ndụ ma ndị nwurụ anwụ n'ala ndị mmọ̀, ha chọputara na ndị nna nna ha nwurụ anwụ na-agbara ha afa, na-atụkwa iwu nke onye ọ bụla mebiri ya ga-anata ntaramahụhụ, nchọcha a yitere nchọcha nke ugbo a n'ihia na ha abụọ lebachara anya n'ọ̀nọ̀dụ̀ Mmọ̀nwụ̀ mana ndịmiche ha bụ na nke mbụ na-ekwu maka nchedekwa na ọ̀nọ̀dụ̀ Mmọ̀nwụ̀ n'ala Igbo tupu ndị mbịarachịwa abata n'ala Igbo, nchọcha ugbo a bụ maka Mmọ̀nwụ̀ n'Eda, Igbo.

Akubor (2012) mere nchọcha banyere Mmọ̀nwụ̀ Esan. Mbunuche nchọcha ya bụ ịchọputa mmalite akukọ ifo, na ọ̀rụ̀ ha na-arụ, E ji nleta osonye na igba ajuju ọ̀nọ̀ nweta njatule e ji mee nchọchaa, nchọputa nchọcha gosiri na Mmọ̀nwụ̀ Esan bụ mmalite akukọ ifo nke na arụ ọ̀rụ̀ dika mgbara ọ̀gwụ̀ ihe mmadụ ga-abụ na ndụ n'agbanyeghi mmasi mmadụ nwere, ọ chọputara na e nwekwara Mmọ̀nwụ̀ nna nna ha na-eleta ndị nke ha ka dị ndụ, nke na-egosiputa mmбилite n'ọ̀nwụ̀ ndị nna nna ha nwurụ anwụ. Ọ chọputara na mbilite n'ọ̀nwụ̀ ndị nna nna ha nke mpụta ha na-anọchite nchedekwa iwu na-achi obobo na ịta ndị dara iwu na-achi obodo ahụhụ. Ọ chọputara na Mmọ̀nwụ̀ na-achọputa ndị mgbasi na ndị na-ata amusu. Ọ chọputara n'ala Yoruba niile Mmọ̀nwụ̀ Egungu nọchiri anya mmọ̀ ndị nna nna ha lara Eliigwe, nke na-enwee mmekọrịta ndị dị ndụ na ndị nwurụ anwụ, ọ kowara si na ọ̀rụ̀ ha bụ igba ndị dị ndụ ume na ikwalite agburu ogburu

gara aga ume. Nchọcha ya yitere nchọcha nke ugbo a n'ihina ha abụọ lebachara anya ọrụ Mmọnwụ na arụ mana ndmiiche ha bụ nchọcha nke mbụ na-ekwu maka mmalite akụkọ ifo na ọrụ ha na arụ ebe nke ugbo a bụ Mmọnwụ Eda Igbo.

Akintayo, (2008) mere nchọcha banyere nkwenkwe na ebumpụta uwa mbunuche nchọcha a bụ ichọputa ihe mere akụkọ ifo ji buru nkwenkwe ebumpụta uwa na mmọọ bi n'Eliigwe e kwesiri isopuru, adighi emetu ya aka tumadi ebe umu nwaanyi na umu nwoke na-ababeghi abamamba mmọọ, e ji nleta osonye na igba ajuju onu a haziri ahazi mere ngwa nchọcha e ji nweta njiatule e ji mee nchọcha a. Nchọputa nchọcha a gosiri na Mmọnwụ Egungu bụ ndi okpukpu ha laghachiri ndu ozọ nke na-akpalite umu mmadu isopuru ndi nwuru anwu kari ndi di ndu. O chọputara na Mmọnwụ ndi Europe jedebere na inwe obi anuri na egwuregwu ebe ndi mgbago ugwu kwenyere na ihe o bula kpuu ihu Mmọnwụ bụ Mmọnwụ mana ala Afirika Mmọnwụ bụ ndi nna nna ha nwuru anwu no n'etiti ndi di ndu nke a mere ndi di ndu akwusighi n'ala ndi nwuru anwu. o chọputara na ihe mejuputara ndu bu anu ahụ na mkpuru obi adighi anwu anwu na mgbe mmadu nwuru mkpuru obi onye ahụ na-agaghari n'ogbe na-akowa ebe ha na ndi di ndu na-eriko. O chọputara na mmọọ uwa ka a huru ka elu uwa nke abuo na mmọọ nwogharị n'ime mmadu. Nchọcha a yitere nke ugbo a n'ihina ha abụ o na-ekwucha maka nkwenkwe na onodu ndi nwuru anwu, ebe nchọcha ugbo a na-eleba anya na Mmọnwụ Eda, Igbo iji chọputa uzọ di iche iche a ga-esi nwogharị Mmọnwụ ya n'ihina oke uru o bara.

Atugbe, (2011) mere nchọcha ọrụ Mmọnwụ dika mbido akara aka mmadụ, mbunuche nchọcha a bụ ichọputa otu Mmọnwụ si buru nkọkirikọ akpuruakpụ nnukwu ulọ arusi. Nchọcha a jiri ajuju ọnu nweta njiatule ya. Nchọputa nchọcha a gosiri na e nwere mmọọ ndi nna nna ha na-abia eleta ndi di ndu n'udi Mmọnwụ. ọ chọputara na obibia Mmọnwụ itinye ọnu na ndi di ndu ka e kwesiri inye nsopuru. ọ chọputara na ha na-abu igosi ihe iriba ama mbilite n'onwu ndi nna nna ha nwuru anwu. Nchọcha abuo a yitere onwe ha n'ihi na ha rutuchara aka nleta ndi nwuru anwu ebe a na achọcha Mmọnwụ Eda,Igbo.

Ntucha Nhazi Mmọnwụ n'Eda

N'isiokwu a,a tuchara ma tapia nhazi Mmọnwụ Eda, Mmalite Mmọnwụ Eda, Egbela na nnabata ndi ohuru, ibi isi ugwu, Ejije Mmọnwụ Eda, Oru Egbela na Mmọnwụ, Nso Egbela na Mmọnwụ, Oru Mmọnwụ Eda, Uru Mmọnwụ bara, na oghom.

Mmalite Mmọnwụ Eda, Igbo

Nnabuenyi, (1983) kowara; Mmọnwụ si na ọ bu otu n'ime abamaba e nwere n'ala Igbo. Ọ bu abamaba umu okorobia na ndi tozuru oke na-eme. Ọ bu uzọ ndi Igbo na ndi nna nna ha nwuru anwu si enwe mmekorita n'etiti onwe ha. A na-akpo nwoke na-anoghi n'otu Mmọnwụ “ogodu.” Nwoke mara Mmọnwụ ka a n-akpo “Odogwu.” Umu nwaanyi anaghi aba otu Mmọnwụ. Umuka nwekwara ike iba n'otu Mmọnwụ site n'aka nna ha. Ufodu n'ime Mmọnwụ e nwere n'ala Igbo bu Ijele, Agaba, Ojionu, Mgbalike, ikeriudo, Ogazi. Mmọnwụ Eda, Igbo bu ihe sitere na omenaala Egbela. Mmọnwụ Eda, Igbo bu uzọ putara ihe Eda, Igbo si efe ofufe ha nke nzuzo juputara na

ya. Emume Mmọnwụ jikọtara aka na Egbela Okpukperechi Eda, Igbo, ọ bụ mmemme n'enwere onọdu n'enwere onọdu n'oge okochi, ya mere Mmọnwụ ọ bula na-arụ ọrụ di icha na ndụ ndi mmadụ na ọha obodo.

Uru Mmọnwụ Bara Ndi Eda, Igbo

Ụka (2024) Kọwara uru Mmọnwụ bara ndi Eda, Igbo site n'ikowa na Mmọnwụ nwere uru ọ bara n'ebe mkpata na mmefu akunuba ha di nakwa usoro ochichi ha di. Ọ kọwara si, mgbe ọ bula Mmọnwụ “ukpo zaputara, ọ na-enweta ego aga e ji keree ndi ji okwa n'obodo Eda, Igbo, a na-ekekwarra Mmọnwụ niile ahụ ego ha nwetara. Mmọnwụ niile Eda, Igbo, ka e ji enwe mmekorita mmadụ n'lbe ya, karisia n'ebe ndi ntorobia nọ ma ọ bụ umu n'etolite etolite nọ; a na-agbakwa ezigbo Egwu, karisia n'ebe Mmọnwụ ndi dika ukpo, Oti Nwadinma na Egede di. ọ gakwara n'ihu ikowa na Mmọnwụ Egede uga ka ndi Eda, Igbo ji azu umu okorobia agha, ọ kọwara si na Mmọnwụ Ewa mgbo ka e ji ikikere umu okorobia, lke a turu anya na ha ga- ejiri oso ruo ihe dika iri abuo na isii kilo mita ọ kọwara si na Mmọnwụ Egwuregwu ka eji azulite umuaka n'enupuru nne na nna ha isi; Ụka, , (2024) gakwara n'ihu ikowa uru Mmọnwụ bara site n'lkwu na Mmọnwụ na-eweta mmekorita na-etiti mmadụ na lbe ya, ọ na-eme ka obodo na-ekpo oku, e jikwa ya akwanyere onye nwuru anwu n'ala Igbo ugwu, ọ na-enye obianuri, na-edozikwa emume a na-eme tupu a malite iru ọrụ ubi amalite, ọ bukwa emume otutu ndi mmadụ na-alota wee hurita ikwu na ibe' ha anya. Ọ bụ ebe umu okorobia Eda, Igbo si amuta ọrụ nka di icha icha dika, ikwa akwa n'ilhi na ikwa omu nkwa dika uwe abughi obere ọrụ. Ọ bụ uzo

ha si akòwapụta otu ha si malite okpukperechi ha, ọchịchị, mmekọrịta mmadụ na lbe ya.

Orụ Mmọnwụ na-arurụ Eda, Igbo

Isichei (1976) kòwara orụ Mmọnwụ na-arurụ Eda, Igbo, site n'ikwu na ọ na-echede ụkpụrụ ekpemekpe Egbela, nchede akunuba ha, ịta ndị merurụ ala ahụhụ nakwa n'ikpe ziri ezi, Mmọnwụ ọ bụla nwere nghọtahie n'onwe ha, ọ bụ na nzuzo ka a ga-edọziri ha, Mmọnwụ na-arụ orụ ikwe nkwa omumụ na igozi ala maka imiputa mkpụrụ, Mmọnwụ Ewa bụ nnabata isiiji, ọ na-abụ n'abalị na abọra mmemme ụkpọ, ha na-eme akaja, ka iwe wee, onye a kpasurụ iwe, abali ahụ, ihe ka n'onye ọgụgụ alakpuchala ụlọ, ọ nweghi onye a na-anụ olu ya, ma ọ bụ hụ n'ezị, ọ na-egosi ndiche di n'etiti nwaanyị na nwoke, ikpu Mmọnwụ bụ umụ nwoke ka ọ dịrị. ọ kòwara si, emume Mmọnwụ na-eweputa ọrụaka di iche iche dika, mgbasaa ozi, egwọ, akwa, ebubo ugo,, enyo na asi; njikere Mmọnwụ na-achọ ọtụtụ orụ nka na ihe okpukpụ ndi mara mma, ihu Mmọnwụ na-akpali abamaba nwoke Eda, Igbo ibanye Egbela Eda, Igbo. Mmọnwụ ndi Eda, Igbo na-arụ orụ nchede agburu puru iche ebe ha na-anọ akpolite mmọọ ndi nna nna ha nwurụ anwu n'ebe ha na-anọ eme emume ncheta ndi mere ezi ihe wee nwuo, ebe ha na-anọ ekpe ikpe ndi uwe ojii nakwa ebe ha na-anọ akwugbu ndi mere ihe ala na-asọ nsọ.

Ude (2000) kòwara si na ihe ọ bụla mmadụ kpuru akpu bụ orụ nka nwere ugwu n'Eda, Igbo. Ekpemekpe ha gbara mgbara ọgwụ n'ihe ọ bụla akpurukpe nka osisi di n'ime ya bụ ebe ha si enweta ihe ha ji akpuputa ihu Mmọnwụ ha kwara si na Mmọnwụ ufiwe nwere orụ nchujaja ọ na-arụ

dịka nkwenye ha si di, o kowara na o na-agara ndi di ndu, inochi anya chi ha bu Egbela, o na-abia n'udi amara, ihunanya ma o bukwana n'udi iwe, iji gbazie ndi di ndu olu, o kowara na Agburu o bula n'Eda, Igbo nwere Mmonwu nochiri anya ya.

Ejije Mmonwu Eda, Igbo

Isldore (2005) kowara Ejije dike iji ihe na-eme n'awa ma o bu ihe nwere ike ime n'awa, nke nwere ike ime n'ala mmoo ma o bu n'ala umu anumanu iziputa ya n'elu nkwego, iji kpaa ndi mmadu obi utu. Ndi Eda, Igbo nwere ejije orie Eyighiya, Ejije uka ji ogo, Ejije igba nzu, Ejije ngosiputa onatarachi ha, mgbe ha na-eri ji, ihe ndi a ka ha ji anori oge ma na-emekwa onwe ha obi utu; Ejije Mmonwu kwom, Ejije Mmonwu ogbukpe, ejije Mmonwu lkwom Egwuegwu, Ejije Mmonwu oti; ejije Igubi isi Ebule; Ejije Mmonwu Abbanta oke; Ejije onye n'elu lkoro; Ejije Mmonwu oti Ega, Ejije Mmonwu ogu, Ejije Mmonwu ogbaghali, Ejije Mmonwu ukpo, Ejije umu agboghoo na-amaghi nwoke.

Emumme ndi a niile gbanyechara mkporogwu na ntola ichu aja. Ntola ndi a niile bu iji hunyere chi ha di iche iche. Okodo(2012) n'ime okwu Echeruo (1973), o kwuru si na ndi Igbo kwesiri ime ihe Griki mere nke bu inwoghari ntola emume Mmonwu ha ma mee ka o kwudosie lke. Enekwa n'ime Echeruo (1981) zagbachiri si,

“Nkomiriko abughi ejije kpom kwem iji maa atu, ebe o bu na ejije Igbo nwere oru o na-aru ma burukwa nke di iche na nke ndi Griki, o zighe ezi isi na ndi Igbo kwesiri inwe udi ejije dike nke ndi

Griki. Ndị Igbo jì ihe ha nwere meputa ihe ha choro dika otu nkwenye na nburuwa ha si di, o baghi uru ha idi na-ekwu maka imeghari ejije Igbo ebe o burula ihe a nabatara n'ala Igbo niile."

Nke a gosiri na o bu ihe ndi mere ha ka ha ji akpa ike, o bukwere ihe ha si na ihe buru ha ka ihe ahụ bu nye ha. Ejije odinaala Igbo di okpu ma burukwa nke si na aka fere na aka, umuaka Igbo na-ebido na nwata mutawa ejije odinaala na-amutakwa ka ha si agba egwu nwata na eme nke a site n'ijije ihe onye ahụ mere ma mutakwa egwu ahụ nke oma. Umuaka ndi ozo na-esi n'uzo di otu a muta egwu ahụ n'aka umuaka ibe ha wee kuziere ndi ozo ihe, site n'uzo di otu a, egwu ahụ agbasa ma buru nke onye o bu la ga-amuta. N'ihia nke a, o nweghi ka ndi Igbo ga-esi gbaghapu ihe ha kuziri umu ha naani, n'ihia na ha choro ka nke ha dika nke ndi Griki, kama ihe ha ga-eme bu iwetagasi ihe oheru n'ejije ha ma weputa ndi tarala nchara enweghi ezigbo uru o bara. Nke a bu n'ihia na ihe o bu la hutara dika ihe di ndu ga-eto eto n'iwepu ihe ahụ aga-akpaachapu anya ka a ghara iwepu ihe mere ejije ahụ ji buru ejije n'ezie.

Okodo (2012) siri na;

O buru na emume ejije Omenaala Mba Griki malitere site n'emune ichu aja ha na-achụ, iji hụnyere chi ha, Dionyslis na Apollos. Gini mere na agaghi anabata emume ichu aja eji ehunyere chi ndi Igbo na nke Mba Afrika niile?

Ndi Eda, Igbo nwere Ejije Mmonwu di iche iche ruru iri ano n'onu ogugu, nke o bu la n'ime ha nwere oru na uru ha bara ndi Eda, Igbo ebe ha na-amuta aka oru di iche iche ugbu a kwa na oge ochie. Ekike Eda, Igbo di iche n' ebe ekike ala Igbo ndi ozo di, adighi azuta ya na ahia ,o bu

n'ime ọhia ka a na egbu ta ya ,ọ bu ya mere onye na abughị na ndị Eda, Igbo ma ọ bu na-ababeghi ababmaba a, hụ ya ka ha na-alọta ga-akwa ala, ya mere ka ha alọta, ha na-abụ abụ puru iche, iji gosi ihe iriba ama na agwọ nọ n'akirikwa, ka ha gharakwa itufu ya, laghachikwa azụ, igbuta ọzọ, abụ na ekike ndị a nabatara ọhụ na-adị iche, ndị niile a nabatara ọhụ ka a tụtụ anya imuta abụ ahụ, dika ụzọ ha si akwado ntozu oke ha, ndị a a nabatara ka a na-eji ọmụ nkwu achọ mma. Ha kwenyere na ọmụ nkwu a ka a na-enweta na mmọọ. ọ bughị n'ala ndị di ndu, ọmụ nkwu a, bu ihe e ji churo chi Egbela aja, ha di nso, umu nwaanyi adighi eru ya nso ma ya fodukwa imetu ya aka.

Ugochi (2017) kowara si na ihu Mmonwu ahụ nochiri anya Egbela ndi, Eda, Igbo, ihe okpukpu ihu Mmonwu ahụ nochiri anya oku, ute na Apa. Apa a ka a na-etinye n'obuaka onye nwuru anwu mgbe ndi okenye na-achụ aja onye nwuru anwu nke a na-egosiputa idula onye ahụ nwuru anwu ka ọ laa n'udo n'ala ndi mmọọ. Oji (2009) kowara si na Apa a, ọ ji n'aka ya, ha kwenyere na ọ ka na-elekota ya na ndi di ndu, iji nyere ya aka ilota uwa ọzọ.

Ọghom Mmonwu Eda, Igbo

Oji (1978) kowara si na e nwere otutu ọghom di na Mmonwu Eda, Igbo, ha na-egbu onye chi ojoo biakutere mgbe ha na-eme ihe nzuzo .ọ na-ebutere otutu umu okorobia onwu mberede ma ọ bu onwu ike. Onye na-emebeghi emume abamaba Egbela adighi ekpu ihu Mmonwu Eda, Igbo, ọ bu aru, onye di otu ahụ ga-anwu, nwoke ọ bula emeghi emume abamaba Egbela bu ebe ekpemekpee ha gbadoro ukwu, a dighi aputa ezi ma ọ bu ebe Eze Arusi Eda, Igbo nọ, karisia ubochi ndi niile a

nabatara ọhụrụ na-aga ọhịa ojo ịgakwuru Eze arụsị maka nabata ha n' okpukperechi Egbela, ndị niile kpuru ihu Mmọnwụ na-eji ụbọchị ahụ emesi ndị iro ha ike maka a gaghi ekpe ya ekpe, ngwa Mmọnwụ Eda, Igbo dị oke ọnu, karịsịa Mmọnwụ e ji eli onye Eze nwuru anwụ bụ Mmọnwụ ufi.

Ihu Mmọnwụ Eda, Igbo

Ihu Mmọnwụ ka e ji agba dị iche iche chọọ mma dika uhie na-acha ọbara, odo, nke e jikwa ọmụ nkụ ọ hụrụ chọọ nma, ma ọ bụ, nkụ e jikwa aka nkụ ọhụrụ na ụkpọ jọjị chọọ mma, mana ihu ya na azụ ya, aha Mmọnwụ a bụ ufi, ihu Mmọnwụ a na-egbukwa amụma, n'aka nri na aka ekpe, ọ bụ ihe ndị otu nzuzo ji egbu ndị otu ha, ugbo a e ji ya egbupụ akwara osisi ebe ọ bụla a hụrụ ya, a na-edowo ya n'isi ogo ọ bụla, ihu Mmọnwụ ka e ji agbanwerita ihu mmadu ka a ghara ihu ihu onye ahụ, e jikwa ya echekwa ụbụrụ ndị kpuru ya. Uka (2024) Kọwara na ihu Mmọnwụ Eda, Igbo ka chi Egbela nwere, okpukperechi ha, abamaba, otu nzuzo na omenaala ha. ọ kọwara si na okpukperechi ha bụ ebe ekike Eda, Igbo di, ọ bụkwa ihe a kpuru akpụ n'Eda, Igbo nke siri lke, nke ha ji ọmụ nkụ, akwa ebuba, eriri nakwa jọjị di iche iche nke akparaakpa ma chọọ ya mma, ya mere ndị Eda, Igbo nwere ọtụtụ ihu Mmọnwụ ruru iri anọ nke ha ji anọrị oge na-ewulitekwa mmekọrịta ndị Eda, Igbo karịsịa ebe ụmụ okorobia na-eto eto nọ.

Ibi Isiugwu Eda, Igbo

Nke a bụ usoro abamaba okpukperechi Egbela Eda, Igbo, ọ bụ emume ngwucha nke na-ewere ọnọdụ n'ọnwá iri na ọtụ; n'afọ ọ bụla. N'ụbọchị ndebe aha, ụmụ nwoke ndị a

nabatara ọhuru, ga-agbaputa n'isi ogo, onye o bula ga-enwe enyi ma o bu nwanne ndi megoro emume abamaba Egbela, ndi a ga-eduru ha gaa n'ime ohia ebe onyeisi isiugwu bu ebe Eze arusi Egbela no, arusi Egbela ga-asa ha mmiri nsọ nke a na-egosiputa na a nabatala ha n'otu okpukperechi Egbela na nsachapu mmehie ndi ha mere mgbe a na-anabetabeghi ha n'okpukperechi Egbela., mgbenke agwuru, ndi niile duru ha ga-eduru ha gaghachi a'isi ogo niile, aga ado ha aka nti maka iwu obodo na nkwenye ha. N'ututu echi ya, nwoke o bula ga-aloghachi ulo ha dika onye tozuru oke. Ikwom Mmonwu ka ana eme n'ubochi orie bu ohia nnabata, ndi niile ahụ lotara na ndu ka aga achọ mma site n'iji Mmonwu ikowm, abamaba a ka di kwa ire ruo ugbo a ,o bu otu n'ime emume ndi Eda, Igbo adighi anwu anwu ruo ugbo a ,a na-enye nwa nwoke mbu azu buru ibu,ji, ego, ka o were ya bido ndu,nke aka ya Nke a ka ndi Eda, Igbo na-akpo "ibọ mbe."Na nkwenye ndi Eda, Igbo, nne na nna ya nwere lke ilutara umu ha nwoke nwaanyi ma o bukwanu nye ha oha ji, iji kwado ha n'odinihu.

Nso Egbela Eda, Igbo

Onu (2000) kowaputara nsọ ndi di n'abamaba Egbela Eda, Igbo, abamaba Egbela abughi ihe di mfe n'ebe umu okorobia ndi Eda, Igbo di, nsọ ya abughi ihe e ji egwu egwu ya mere okpukperechi Egbela nwere ihe ndi ha na-asọ nsọ, nke gunyere;

1. Onye o bula mere abamaba Egbela adighi emebi ngwa aria Egbela, o buru na o mebie ya, onye di otu ahụ ga-anwu.
2. O buru na Eze arusi enwee mmekọahu nwaanyi akwuna, Eze arusi ahụ ga-anwu.

3. Eze arusi enwee mmekọahụ nwaanyi mgbe ọ nọ nsọ, ọ ga-anwụ, dika nkwenye Eda, Igbo si di.
4. Ọ buru na ọ kuo utara ji okpo n'isi, ọ ga-anwụ.
5. Ọ buru na Eze arusi ekuru nwa oheru na- apata ukwu ya abuo nke ana ebebeghi ugwu, Eze arusi ahụ ga-anwụ.
6. Ọ buru na Eze arusi erie ji a heru oku, lyere ji ahụ emetu ya ahụ, ọga-anwụ ozugbo dika nkwenkwe ndi Eda, Igbo si di, Okpukperechi Eda, Egbela di ike.
7. N'oge ibi isi ugwu, ndi niile anabatara oheru adighi ekwu okwu ihu oha, ihe dika otutu ubochi ọ bu ndi n'edu nwa ehia n'ekwuchitere ha okwu.

Nnabata Ndi Oheru

Uka (2009) kowara si na ọ bu na obi ogo ka ana anabata ndi oheru, obu n'obi ogo a ka a na-anọ akuziri ha iwu, ndu na omenaala ndi Eda, Igbo, a na-akuziri ha mgbe agburu ndi Eda, Igbo bidoro, akuko gbasara idi n'Aja, mgbara ogwu na otu e si eji ya agwo oria di icha icha, otu e si akpa ihe okpukpa, otu e si ari elu nkwi, mmekọahụ nwoke na nwaanyi; mgbe abamaba a na-aga n'ihu, ọ bu mgbe ahụ ka ha ga-amata na ha agaghị ama nwaanyi mgbe abamaba a na-ga n'ihu, ọ buru na ha enwe mmekọ ahụ nwoke na nwaanyi, onye di otu ahụ ga-anwụ. ọ bu kwa ebe ahụ ka ha ga-esi amata ezigbo nwaanyi ha ga-alu, mgbe ọ bula ha choro ilu nwaanyi. a na-akuziri ha na-agaghị agwa ndi otu ezinaulo ha ihe nzuzo okpukperechi Egbela, ma nwa ha ma nwunye ha, ana akuziri ha njide onwe onye, na ibu ndi na-adighi ewe iwe oku. Nwoke ọ bula Eda, Igbo na-anọ afọ atọ ime emume Mmonwu nke a kporo isiji. Nke a nwere akuku metutara nchoputa okpukperechi Egbela. Ndi na-abughị nwa nwoke mbu n'ezinaulo na afọ lteghete tupu o meecha ma ọ burukwa na nne na nna ya

nwere ego. Mmọnwu ụkpọ nke a kpọrọ Egbela ka ndị Eda, Igbo na eme na ngwucha isiji.

Nchikọta

Anyị haziri ntulegharị agụmagu a na nkebi atọ ndị a, ọkpurukpu okwu, atụtụ na ntule. N'ọkpurukpu okwu ndị dī nnukwu mkpa isiokwu nchọcha. okwu ndị a bụ Mmọnwu n'Eda, Igbo. n'itulegharị atụtụ abụọ, ndị gụnyere atụtụ mmekọrịta mmadụ na ibe ya site n'omumụ Omenaala obodo nke Vygotsky hiwere afọ (1974); na atụtụ mmekọrịta dī n'etiti omumụ mmekọrịta mmadụ na obodo nke Albert Bandura hiwere n'afọ(1999). Anyị tulerere atụtụ ndị a n'uzọ miri emi iji chọputa nke kacha daba adaba maka isiokwu nchọcha a. Anyị hoooro atụtụ mmekọrịta dī n'etiti mmadụ na ibe ya iji hazie ma chikọta njiatule nchọcha a, ihe mere anyị ji hoooro atụtụ a bụ o nyere ikowa banyere Mmọnwu n'Eda, Igbo dī iche iche e nwegasiri n'Eda, Igbo, ọrụ, oghom, ntaramaahuhụ, a na ata ndi n'emebeghi abamaba Mmọnwu n'Eda Igbo. Na kentule, anyi tuleghari agumagu ndi e derela n'isiokwu a, agumagu

ndị tūlegħariri Mmōnwū n'Eda Igbo, mere ihe ọmumaatū
iji kpọturu ya aha dika usoro e si eziputa nkwenye ndi
Igbo, ebe ndi nke e jiri Mmōnwū n'Eda, Igbo kowa oghom
na adi na ubochi mmemme Mmōnwū n'Eda, Igbo. N'ime
nchocha a niile, anyi tūlegħariri, o dighi nke o bula lebara
anya Mmōnwū n'Eda, Igbo, oghom ndi na-adaputara ndi
ahu a nabatara ohuru, karisia mgbe ha gara inata ike n'aka
Eze arusi n'oke ohia iji mee ka ha buru nwoke tozuru oke
n'obodo Eda, Igbo, ihe mere nwaanyi anaghi ahu ma o bu
metu omu nkwi aka nke a kporo ozu. o bu nke a kpaliri
mmuo anyi iji mee nchocha a, iji mechie oghere a,

Aro

Site n'ihe ndi nchocha choputara na nchocha a, ha
tunyere aro ndi a;

1. Ka ndi Eda Igbo lebagħaria anya n'emume Mmōnwū
Eda, Igbo ma choputakwa uzọ ha ga-esi mee ka o
ghara ichipu ma o bu nwuo pii, n'ihia oke uru o bara
ndi Eda, Igbo, buru ibu.
2. Ka ndi Eda, Igbo mee ka ndi Gogomentị okpuru ochichi
Eda, Lokal Gogomentị kwado emume a, site na imeka
onye o bula na-esonyere mmemme Mmōnwū Eda,
Igbo, karisia umu okorobia na-etọ etọ.
3. Ka ndi Omenaala na-amasi na ndi okaasusu mee
dokumentshon, ka e nwee ike itinye ha n'oba ndoko
Omenaala asusu.
4. Ka ndi ochichi Eda, Igbo na-enwe ogbako, iji kuziere
umu okorobia o di mkpa mmemme Mmōnwū Eda,
Igbo bara.
5. Ka ndi mgbasa ozi nye aka ikwalite mmemme
Mmōnwū Eda, Igbo site n'ime ka umu okorobia n'eto
eto ghara ihuta ya dika abamaba ndi ogo mmuo.

6. Goṣomentị inye ndị ọrụ oyibọ ohere isonyere mmemme Mmọnwụ Eda, Igbo site inye ha ezumiike n'ọnwa iteghete kwa afọ ọ bụla.
7. Ndị Eze Eda, Igbo kwesiri inye ndị ntorobia bụ ndị na-eme emume Mmọnwụ Eda, Igbo ihe nrite.
8. ka aghara iji agumagu ndị Bekee na-atunyere agumagu ndị Igbo, n'ihì na ụdịdị asụsụ na agumagu a bughị otu.
9. Mahadum ebe a na-amụ maka asụsụ na Omenaala Igbo kwesiri ịdị na-agba ụmụ akwụkwọ ume igu asụsụ Igbo n'ụlọ akwụkwọ mahadum.
10. Ndị nkuzi ga-agba mbọ na-eme nchọcha iji chọpụta nkwugide niile ndị Bekee nwere agba na-ekwugide ndị Igbo, n'ihì edeghi agumaagu akwụkwọ n'oge gboo ma chọpụta ụzọ a ga-esi megide nkwugide a, nke a ga-eme ka agbaa n'anwụ nke bụ eziokwu site na mpụtara nchọcha

Mmechi

Obodo ọ bụla nwere ihe ha ji ahazị obibi ndụ ha, nke ha si enwe mmekọrịta toro atọ n'ebe mmadụ ibe ha nọ, mgbe ọ bụla obodo ọ bụla chetara usoro ahụ, ha na-agbalisi ike ime ihe ha ga-eme ka ha chekwa ya bụ Omenaala ahụ, Mmọnwụ Egbela Eda, Igbo bụ chị ndị Eda, Igbo, ọ bụ otu ụzọ ukpuru okpukperechi ha, burukwa abamaba juputara na ihe otu nzuzo, usoro obibi ndụ ha na usoro abamaba nke, ọ bụ naani ndị ụmụ nwoke na-eme, n'oge ochie, ọ bụ n'ime Egbela a ka obibi ndụ ha hiwere isi, nke nwere otutu ihe ọnọchiri anya ya na ndụ ndị Eda, Igbo, nke gunyere mbikọta ọnu, nchekwa, mkpata, mmefu akunuba na agumaakwukwo ha.

Edensibja

- Abdukadir, M. S, (1996). An Economic History of Igboland 1896 1939. (Ph.DThesis) Bayero University Kano, Department of History.
- Adebari, A. (2012). African Traditional Religion; The People's Culture and the European Perception, 2010; A Taking It. Global, (online). (cit10July 2006). Available from <http://www.tigweb.org/youth.media>.
- Akintayo, A. (2008). Nigeria: Our Masquerades and Culture (online). (cit.10 August, 2008). Available from <http://www.akiribiog.ni/2008/05./nigeria-our-cultureadopted-for.html#sthash.Rbsg.YAV.dpuf>.
- Akubor, E.O (ed) (2012). A Diminished Past a Rescued Future: Essayson the People. Tradition and Culture of the Esan of Sourthern Nigeria. New Jersey: Goldlineand Jacobs, 2012, P. 22-31.
- Anozie,C .(2003).Igbokwenu: Akukọ na Omenaala ndi Igbo, Enugu:Computer Edge Publisher. Abakere,C .(2009). "Definition of culture in Aghamelu F. and Asomagha, C.(ed.) Reading in African Thought and culture."Enugu: Strong tower books.
- Atuegbe, O. C, (2011). The igbabonelimhin Dance: The Origin (online). In approache in International Journal of Resaerch Development, 2011, vol.4, No.1 (cit.10. September,2012). Available from, <http://www.globalacademicgroup.com./journals/approaches/the%zolgbabonellimbir%20dance.pdf>
- Isichei , E.(1976) History of the Igbo people,London

- Blackwell.
- Mbah, B.M. (2018), Nsara Uche, nzubere ọ̀nọ̀du na akara aka (Metal space, domain construction and the limitation of possibility), in an inaugural lecture. Nsukka: University Nigeria Press.
- Nnabuenyi.U. (1983): Mm̀onwu: Ejije Ọ̀dinaala ndị Igbo. Lagos Univeristy Press.
- Nwabueze, E, (2003) Visions and re-Visions; discourse on Literary Criticism Enugu; ABIC.
- Okodo,l.(2012) African traditional drama;the Igbo Nigerian experience,Journal of Emerging Trends in Educational Research and policy studies,3(2) 131-136.
- Oji,N.A.(1978) Origin and Migration of Eda, as knit clan,Unpublished work;University of Ibadan Nigeria.
- Onu,A.M.(2000) Enthno-Pragmatic Study of Epic- Poetry of Eda, Igbo.Ph.D.thesis.Abia State University.Uturu.
- Ogbalu, F. C (1987). Omenaala, Maka Junior Sek̀ondiri n'usoro nke 6-3-3-4. Onicha: University PublishingOgunba, oyini, Ritual Drama of the Ijebu People: A Study of Indigenous Festivals. Ph.D.University of Ibadan 1967.
- Okorie ,O .(2009). Omenaala na Ewumewu ndị Igbo. Enugu:ChestonAgency.
- Onebunne, J. (2019) .Omenaala and Omenachukwu in Igbo worldview;A philosophical equipoise. Nnadiesube Journal of Philosophical,3(1). Retrieved from <http://www.nigerianjournalsonline.com/index.php/NJP/article/view/138/133>.
- Onebunne, J and Ezeako, S. (2024). Extremisum in Igbo

- traditions and Cultures. Nnediebube. Journal of Gender Studies, 1(1).
- Schaffer, R. (1996). Social Development Oxford: Blackwell.
- Ugonna, N. (1981), Mmṛnwu. a dramatic Tradition of the Igbo. Lagos; Legos University Press.
- Ude, k. A (2000) Eda, Heroic Poetry, Pan African Publishers, Enugu; Nigeria.
- Uka, U.U (2009) Eda, A people and their culture; Enugu Rhyce Kerex Publishers.
- Uka, U.U .(2024) Eda, Nde lfe na Omenaala ha; Rhyce Kerex Publishers. Enugu. Nigeria.
- Ugbor, G. \$ Onyegiri, C. (2025). Nkuzi mmerumme Omenaala akpamaoke ndi Igbo na uzọ olile.
- Vygotsky, L. (1978). Mind in Society; Development of higher Psychological processes. Cambridge, M A; Harvard University Press.